

Звернення ректора НТУУ "КПІ" академіка НАН України Михайла Згуровського з нагоди відкриття Тижня енергоефективності в НТУУ "КПІ"

Шановні викладачі, науковці і студенти КПІ!

Уже другий рік поспіль в КПІ проводиться Тиждень енергоефективності. Метою цього заходу, окрім формування культури енергоощадного способу життя, є комплексна оцінка реального стану справ у цій важливій сфері, координація зусиль з її покращення та можливість намітити подальші плани.

Сьогодні університет займає провідні позиції серед ВНЗ України з питань ресурсо- та енергозбереження, формує складові національної політики та виконує роль координатора робіт у цій сфері. Так, зокрема, значні напрацювання з ресурсоенергозбереження мають профільні підрозділи університету: Інститут енергозбереження та енергоменеджменту, факультет електроенергетичної та автоматичної теплоенергетичний факультет та низка науково-дослідних інститутів. Успішно розвивається міжнародна співпраця за цими напрямками.

Важливим завданням для НТУУ "КПІ" є розбудова системи енергоменеджменту та оновлення систем

енергозабезпечення університету, оскільки нинішній рівень витрат на енергоносії та утримання матеріальної бази складає понад 40 % консолідованого бюджету університету та має тенденцію до постійного зростання.

За останні два роки нам вдалося реалізувати низку важливих заходів, які створили засади для подальшого впровадження однієї з основних складових сталого розвитку університету. Зокрема, створено дворівневу систему керування процесами енергоспоживання та енергозбереження в університеті та в кожному навчальному корпусі і гуртожитку. Поновлено роботу ради з енергозбереження НТУУ "КПІ", до складу якої входять провідні науковці університету в цій сфері. Затверджено Програму з енергоефективності НТУУ "КПІ" на 2012–2015 рр., виконання якої координується службою енергоменеджменту університету.

За перший рік виконання Програми з енергоефективності вдалося впровадити цілу низку важливих організаційних та технічних заходів, які забезпечили скорочення витрат

енергоносіїв. Так, завдяки зусиллям усіх підрозділів та служб університету вдалося скоротити споживання теплової енергії на 7,2%; електричної енергії на 5,9%; холодної води на 1,4%. Однак можливий резерв заощадження енергоносіїв ще дуже великий.

Тривають роботи з енергетичного обстеження будівель університету. Так, за участю служби енергоменеджменту, Інституту енергозбереження та енергоменеджменту, Центру ресурсоефективного та чистого виробництва проведено енергетичні обстеження 24, 18-го корпусів та 15-го гуртожитку.

У більшості навчальних корпусів встановлено автоматику погодного регулювання витрат теплоносіїв, теплові завіси, обладнано тамбури з діагональним розміщенням дверей. За графіком відбувається заміна вікон у навчальних корпусах та гуртожитках. За рахунок участі в Державній цільовій науково-технічній програмі "Розробка і впровадження енергозберігаючих світлодіодних джерел світла та освітлювальних систем на їх основі" проведено оновлення систем

освітлення аудиторій №№109, 113, 115 у сьомому корпусі та корпусі №4. Наступного року планується поширення цього проекту на інші потокові аудиторії університету.

Службою енергоменеджменту проведено значну роботу з внесення змін до договорів на енергопостачання університету, які лише за друге півріччя 2012 року забезпечили скорочення комунальних витрат на 414 тис. грн. За рахунок згаданої роботи відділу головного механіка та служби енергоменеджменту за рахунок моніторингу і регулювання витрат теплової енергії, відповідно до зміни погодних умов, лише за друге півріччя 2012 року зменшено споживання теплової енергії на суму близько 1 млн грн.

У 2012 році на заходи з енергозбереження залучено інвестиції в обсязі 500 тис. грн для провадження інформаційного та технічного забезпечення цих систем, у т.ч. Українсько-Японським центром здійснено придбання обладнання для проведення енергетичних обстежень.

Закінчення на 2-й стор. ➔

Ярмарок професій "КПІ" запрошує до співпраці"

Виступає Ю.І. Якименко

31 жовтня в НТУУ "КПІ" пройшов ярмарок професій "КПІ запрошує до співпраці". Формат його дещо відрізняється від подібних заходів, які зазвичай проводяться лише у стендовому режимі, коли шукачі роботи та їхні потенційні роботодавці спілкуються безпосередньо біля інформаційних стендів відповідних підприємств і, здебільшого, обговорюють лише умови роботи і оплати праці.

Звісно, таке спілкування відбувалося в КПІ й в останній день жовтня, однак завдання, що їх ставили перед собою організатори, були дещо ширшими, ніж просто звести в одному приміщенні завтрашніх випускників університету з представниками підприємств і організацій. Головною метою було впровадження ефективних форм співпраці НТУУ "КПІ" з підприємствами та організаціями і встановлення міцних, обопільно корисних і цікавих контактів. І не на один лише день ярмарку, а на довгострокову перспективу. Тож ярмарок розпочався з пленарного засідання в залі засідань Вченої ради НТУУ "КПІ". У ньому взяли участь роботодавці, представники керівництва університету, викладачі й, звісно, студенти.

Відкрив засідання перший проректор НТУУ "КПІ" академік НАН України Юрій Якименко. "Наш ярмарок – це, фактично, початок цілого місяця заходів із встановлення і зміцнення контактів університету і наших випускників з роботодавцями, – наголосив він у своєму виступі. – Ми хотіли б, щоб ця співпраця була плідною, щоб вона була організована в кожному нашому підрозділі, на кожному факультеті, на кожній кафедрі. Тому сьогоднішня

наша зустріч складатиметься з двох частин. Перша частина присвячується загальним питанням, презентаціям і коротким виступам, які стосуються всіх наших партнерів і факультетів, а друга розпочнеться біля стендів підприємств і наших підрозділів, які виставлено в цьому залі, й продовжиться безпосередньо на факультетах. Ми щиро дякуємо представникам підприємств, які беруть участь у цьому заході, а їх зареєструвалося 118, і сподіваємося, що наша співпраця в питаннях працевлаштування буде ефективною як сьогодні, так і в наступні роки".

Загальну інформацію про особливості підготовки фахівців у НТУУ "КПІ" та їх працевлаштування дав присутнім заступник першого проректора професор Володимир Тимофєєв. Він повідомив, що останнім часом популярність КПІ серед абітурієнтів невпинно зростає: під час цьогоорічної приймальної кампанії середній конкурс за заявами на навчання за держзамовленням становив 7,4 особи на одне місце, тоді як, скажімо, в 2008 році він склався 2,31 особи на місце. При цьому середній запит на випускників КПІ серед роботодавців за-

лишається незмінно високим і становить нині 123% від випуску, що дозволяє отримати роботу практично усім, хто закінчує університет. Щоправда, якщо найбільший конкурс за заявами спостерігається на гуманітарні спеціальності університету, а на технічні факультети він зазвичай є нижчим, то при випуску ситуація змінюється кардинально – найзапитуванішими на ринку праці є нині саме технічні фахівці, особливо у сфері інформаційних технологій.

Цікавою була й презентація заступника директора Науково-дослідного центру прикладної соціології "Соціоплюс" НТУУ "КПІ" Ганни Іщенко. Вона розповіла про результати останнього моніторингу якості підготовки випускників КПІ, який з 2008 року проводиться цією організацією. Його респондентами були 785 роботодавців різних галузей, причому застосовувалася кількісно-якісна методологія за суцільного характеру дослідження, тож достовірність даних є вельми високою. Варто зауважити, що за їх оцінками, найбільш бажаними для роботодавців є випускники НТУУ "КПІ", Київського

Закінчення на 2-й стор. ➔

СЬОГОДНІ В НОМЕРІ:

1 **Увага:**
2 **починається**
Тиждень
енерго-
ефективності
в НТУУ "КПІ"

.....

Ярмарок
професій
"КПІ"
запрошує
до співпраці"

2 **Іменна**
стипендіатка
з ФМФ
Аліса Цуканова

3 **До 70-річчя**
визволення
Києва

2 **До Дня**
4 **української**
писемності
та мови

4 **Увага,**
конкурс!

Звернення ректора НТУУ "КПІ" академіка НАН України Михайла Згуровського з нагоди відкриття Тижня енергоефективності в НТУУ "КПІ"

Закінчення. Початок на 1-й стор.

Значну кількість заходів та проектів (у т.ч. міжнародних) у цій сфері здійснено й поточного року, особливо необхідно відзначити останній – створення навчально-наукового "Українсько-Польського центру вдосконалення технологій відновлювальних джерел енергії та енергоефективності". Обладнання, представлене у цьому центрі, дозволить не лише вдосконалити навчальний процес з використанням технологій відновлюваних джерел енергії та енергоефективності, а й частково забезпечити потребу навчальних корпусів №№ 20 та 30 у гарячій воді, а також передбачає можливість автономного опалення лабораторій кафедри відновлюваних джерел енергії.

Згідно з "Положенням про мотивацію ощадливого енерговикористання в НТУУ "КПІ" (наказ № 4-66 від 19.03.2013 р.) визначається рейтинг підрозділів з енергозбереження і передбачається механізм заохочення підрозділів та осіб, завдяки яким скорочено енергоспоживання.

Для забезпечення підвищення енергоефективності об'єктів університету керівникам структурних підрозділів спільно зі службами головного інженера необхідно неухильно дотримуватися виконання Програми з енерго-

ефективності КПІ на 2012–2015 роки та розробити свої локальні плани заходів для підтримання позитивних тенденцій, яких було досягнуто минулого року.

Дозвольте висловити впевненість, що результати роботи з енергозбереження у 2013 році будуть такими ж вагомими, як і минулого року, а заходи, запропоновані протягом Тижня енергоефективності, дозволять підрозділам продемонструвати свої напрацювання й досягнення. Я покладаю велику надію на студентське самоврядування щодо інформування та пропаганди ощадливого способу життя університетської громади і хотів би відзначити активну роботу профкому студентів, студентської ради студмістечка та студентської соціальної служби протягом минулорічного Тижня енергоефективності в університеті.

Упевнений, що ефективне використання енергії стане нормою для кожного з нас. Лише об'єднуючи зусилля, змінюючи світогляд, передаючи досвід і популяризуючи сучасні наукові енергоефективні розробки, ми зможемо покращити умови праці та навчання в університеті, сформувати енергоощадну поведінку університетської громади, зменшити негативний вплив на довкілля та зробити вагомий внесок у формування політики енергозбереження в Україні.

Тиждень енергоефективності – 2013

Тиждень енергоефективності в університеті урочисто відкривається в залі засідань Вченої ради 11 листопада.

У період з 11 по 15 листопада в його програмі заплановано:

– тематичні лекції для першкурсників університету;

– екскурсія до навчальних корпусів, де впроваджені проекти з енергозбереження;

– конкурс на кращий «Куточок енергоменеджера»;

– виставка-конкурс плакатів/фото/творчих робіт на тему енергозбереження;

– волонтерська робота – «У Вас не закінся вікна, тоді ми йдемо до Вас»;

– Дні енергоефективності в Інституті енергозбереження та енергоменеджменту.

Крім того, проводитимуться:

– конкурс на кращу ідею (проект) підвищення енергоефективності в навчальному корпусі або гуртожитку університету (1–25 листопада 2013 р.);

– конкурс між гуртожитками на зменшення споживання електричної енергії, природного газу та води (20 листопада – 20 грудня 2013 р.);

– збір макулатури, з подальшою закупівлею енергозберігаючих ламп для потреб підрозділів університету (після закінчення зимової сесії).

Про перебіг Тижня енергоефективності інформуватимуть «Радіо-КПІ» та Інтернет-сайти університету.

Про підсумки Тижня й імена переможців конкурсів повідомить газета «Київський політехнік».

ЯРМАРОК ПРОФЕСІЙ "КПІ" запрошує до співпраці

Закінчення. Початок на 1-й стор.

національного університету імені Тараса Шевченка та кількох інших відомих українських ВНЗ. З-поміж інших даних звернув на себе увагу факт, що майже 46% роботодавців за їх власною оцінкою нині надзвичайно гостро відчують потребу у кваліфікованих кадрах, себто не лише випускники вишів шукають роботу, але й робота шукає їх. Річ лише у тім, що для того, щоб її отримати, молодому фахівцю слід мати певну кваліфікацію і прагнення та вміння навчатися далі.

Це, до речі, продемонстрували і виступи представників підприємств, які розповідали про характер, умови роботи і перспективи службового зростання молодих фахівців, а також про те, чого саме чекають роботодавці від випускників університету. З огляду на те, що на ярмарок завітали керівники дуже відомих підприємств – а перед учасниками зібрання виступили директор Казенного підприємства спеціального приладобудування "Арсенал" Микола Лихоліт, директор ПАТ "Київ-енергоремонт" Євген Горобець, заступник директора ПАТ "Рівне-Азот" Сергій Григор'єв, виконавчий директор Асоціації ІТ-Україна Віктор Валєєв, представники Серійного заводу "Антонов", відомих ІТ-компаній "EPAM Systems", "Miratech", "Luxoft Україна" та інших підприємств, – інфор-

мація ця була, як кажуть, "з перших уст", і тому особливо корисною як для зацікавлених молодих фахівців, так і для викладачів КПІ. Зокрема і з точки зору врахування побажань роботодавців при плануванні і здійсненні підготовки фахівців, а значить, у разі необхідності, – і корегування певних навчальних програм.

Між іншим, як розповідали учасники засідання, у деяких компаніях існують власні програми і тренінги для підготовки фахівців для роботи саме у них та з їхніми продуктами, і долучитися до такого навчання можна вже на студентській лаві, тим більше, що частина з них проводиться безпосередньо в університеті. Надзвичайно цікаві пропозиції висловив у своєму виступі директор Казенного підприємства спеціального приладобудування "Арсенал" Микола Лихоліт. На його думку, доцільним було б, по-перше, проводити докладніші презентації підприємств з різних аспектів їхньої роботи – виробничих, наукових, соціальних – безпосередньо на відповідних профільних факультетах КПІ, і, по-друге, для подолання природного браку практичного досвіду, який відмічають роботодавці, варто було б дати можливість студентам останніх курсів університету три-чотири години на день, або й три дні на тиждень, працювати на підприємстві, причому, як він підкреслив, завод готовий навіть оплачувати таку роботу. А ще він вважає, що надзвичайно корисним було б проведення регулярних семінарів на факультетах і кафедрах з учоращими випускниками університету, на яких вони ділилися б з випускниками зацікавленими інформацією про свої підприємства та про проблеми, з якими їм доводиться стикатися на початку своєї професійної діяльності.

Після закінчення пленарного засідання ярмарок перейшов у фазу неформального спілкування – спочатку біля стендів інститутів і факультетів НТУУ "КПІ" та підприємств, які взяли в ньому участь, а потім на факультетах, кафедрах і в лабораторіях університету.

Дмитро Стефанович

У розкішній осінній палітрі кожен вибирає свої кольори. Так і жіночі обличчя: тендітновесняні, розкішно-літні, загадково-осінні. Чому загадково? Бо не розкриваються відразу. Швидкий погляд охоплює картинку, уважніший – деталі, допитливий – характер. Розглядати фото шестикурсниці ФМФ Аліси Цуканової можна довго (шкода, читачі не побачать його в кольорі). За акварельною зовнішністю вгадується непересічна багатогранна особистість. Та

Аліса Цуканова

Дівчина кольору осені

надамо слово нашій героїні – майбутньому математичу, яка серед кращих отримує стипендію імені Михайла Кравчука – фундатора вітчизняної математики.

"На даний момент я навчаюся за спеціальністю "Математика". У шкільні роки захоплювалася правом, світовою історією та літературою, була призером і переможцем олімпіад з цих дисциплін, після закінчення школи планувала пов'язати своє життя з журналістикою чи юриспруденцією. Але в старшій школі до гуманітарних захоплень приєднались й інші. Саме тоді я зрозуміла, що фізика та математика – це не лише нудні довгі формули з бібліотечних книг, не лише заняття, які так хочеться прогуляти, не лише мова науки, а щось більше. Перемоги та призви місця в районних і міських олімпіадах з фізики та математики, веселі години "дозвілля" з підручниками Сканді та Гельфгата, незабутні складання колоквиумів з розділів шкільної фізики – чого тільки не було в часи шкільної юності, вінцем якої стало довгоочікуваний випуск з фізико-математичного класу Київського ліцею, високі результати ЗНО та несподіване отримання золотої медалі.

До останньої миті вагалася, ким хочу стати, коли виросту: технарем, психологом або журналістом, – тому й вибір вишу був нелегким: КПІ, КНУ, НАУ, НМУ... Обрала КПІ, бо він

найкращий серед українських вишів все-світньо визнаний навчальний заклад. Чому саме математику? У зв'язку з тим, що в математиці є чого повчитися: вона, як ніхто, навчить передбачати, аналізувати та робити чіткі висновки. Крім того, це красиве мистецтво пошуку красивих виходів із не зовсім красивих ситуацій і непоганий тренажер для мозку, в чому переконалася на власному досвіді". А далі – з таким самим захопленням про сьогодні.

"Мої п'ять років ФМФ – це терабайти інформації з кількох десятків розділів математики та суміжних наук і гігабайти інформації з гуманітарних, майже дюжина незабутніх сесій, довжелезний магічний текст чорнильних рукописів і програмного коду, сотні прогулянок занять, з десяток публікацій у збірниках конференцій, вдалі виступи на факультетських олімпіадах з математики та англійської мови, неочікуване призове місце у цьогорічній Всеукраїнській олімпіаді з охорони праці, нові знайомства, незабутньо-драйвові моменти, сотні стипендіанок (зокрема, отримання іменної стипендії імені М.Кравчука другим семестром поспіль: коли минулого семестру дізналася, що отримуватиму її, це було несподівано, цього семестру ситуація не змінилася – таке ж приємне здивування), цінний досвід і чудова школа життя".

А на завершення дівчина розкрила свою ще одну несподівану грань: "Навчання навчанням, але ж і шалені хвилини дозвілля шаленої молодості ніхто не відміняв, тому не забуваю про музику, плавання (в дитинстві професійно займалася плаванням і мріяла стати великим плавцем або, якщо не вийде, побудувати власний дельфінарій і працювати з дельфінами), фотографію та нескінченний пошук пригод".

Пригоди й математика під одним дахом? Неймовірна суміш. Згадалася інша стипендіатка, випускниця ІФФ, яка завершення навчання відзначила самотійною поїздкою до Індії (до цього мала десяток інших пригод). За неї боролися роботодавці, а що вже казати про хлопців. Тож побажаємо Алісі впевненості, натхнення й світлого майбутнього.

Підготувала Н.Вдовенко

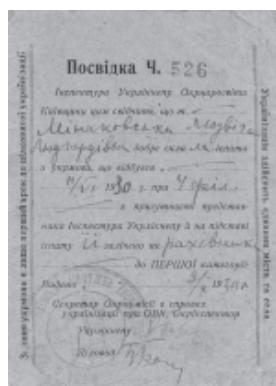
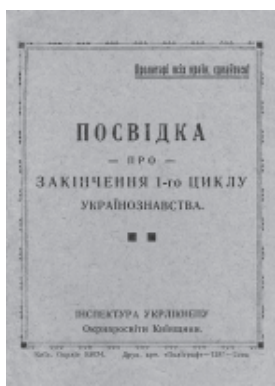
9 Листопада – день української писемності та мови

Українське мовне середовище в КПІ: на початку шляху

Для кожної людини її мова – найкраща, найзворушливіша, і це загальновідома істина. Мова – неочікуваний скарб народу, найголовніший літопис його життя. Щоб оволодіти цим скарбом, людина мусить постійно докладати зусиль, усвідомлюючи, що існує складна наука рідної мови.

Історично склалося так, що тривалий час у вищій технічній школі в Україні викладачі, службовці та інженерно-технічні працівники у фаховому спілкуванні здебільшого вживали російську мову. Саме російською мовою надруковано переважну частину підручників та посібників для вищих навчальних закладів, основну довідкову та наукову літературу, якою послуговувалося й досі. Проте з першої половини ХХ століття до цієї сфери почала впевнено входити і мова українська.

Яскравим прикладом може бути перше пожиттєве десятиріччя, коли українська мова посіла міцні позиції в науковій літературі. Після утворення Української Народної Республіки (УНР) у березні 1917 року в Києві було відкрито першу українську гімназію, а 1918 року затверд-

жено закон УНР про державний статус української мови (15.02.1918). У Міністерстві освіти правописну комісію очолював І. Огієнко. 24 травня 1918 року було затверджено "Найголовніші правила українського правопису", а у 1924 році при Українській академії наук було створено Інститут наукової мови.

1921–1933-й роки характеризуються активною українізацією науки й органів державного управління Радянської України. 4–10 квітня 1923 року на VII конференції КП(б) України було ухвалено рішення про українізацію державних установ.

Питання формування українського мовного середовища набуло актуальності й у Київському політехнічному інституті. Було створено комісію з українізації, в протоколі засідання якої від 28.03.1927 року було визначено такі головні завдання: скласти списки професорів інституту, які не пройшли випробування викладання українською мовою; попередити про терміни перевірки лекцій та всіх, хто не пройде перевірки, до 01.04.1927 року звільнити; для студентів негайно організувати гуртки з вивчення української мови; всі плани роботи узгоджувати з комісією з українізації. Виникла необхідність внести зміни та корективи до навчальних планів та програм: складаючи програми на навчальний рік для перших курсів, у них вносили дисципліну "Українознавство".

Уже за два місяці, 27.05.1927 року, члени комісії слухали доповіді про результати перевірки: "першу категорію мали семеро професорів, другу категорію отримали шість, третю – чотирнадцять, четверту – п'ятдесят професорів. Щодо тих професорів, які не склали іспити, – вирішено провести перевірку не пізніше 10.07.1927 року".

Голова інститутської комісії у справах українізації доповідав ректору інституту про стан проведення українізації, яка відбувалася повільно через цілу низку об'єктивних причин: брак загальної та спеціальної навчальної літератури з окремих дисциплін українською мовою, низькі знання слухачів аудиторії, що ускладнювали сприймання лекцій українською мовою.

Керівництво інституту вживало всіх заходів, щоб пришвидшити темпи українізації, зокрема було видано підручник "Хімічна технологія", вперше написаний українською мовою. Для студентів друкували українською мовою окремі курси, а для професорів, викладачів,

Закінчення на 4-й стор. ➔

ДО 70-РІЧЧЯ ВИЗВОЛЕННЯ КИЄВА ВІД ФАШИСТСЬКИХ ЗАГАРБНИКІВ

Закінчення.
Початок у №34 від 31.10.2013 р.

3 листопада 1943 р. ударне угруповання військ 1-го Українського фронту на Лютізькому плацдармі нанесло потужний удар з півночі від Києва. З 8-ої години протягом 40 хвилин артилерія спрямовувала нищівний вогонь на оборону ворога. У смузі наступу 38-ої армії (командувач К.С.Москаленко), яка наносила головний удар, на шестикілометровій ділянці прориву було сконцентровано понад 2 тисячі гармат та мінометів, 500 установок реактивної артилерії, що дозволило тут створити небачену раніше у війнах щільність артилерії – більше 300 одиниць на 1 км ділянки прориву. Потужний удар знищив захисні споруди, ворог зазнав значних втрат у живій силі, озброєнні, бойовій техніці. Перший ешелон радянських військ перейшов в атаку. У другій половині дня з Пущі-Водиці ворог здійснив першу контратаку, яка була відбита з великими для нього втратами. Наступ продовжувався, тяжкі бої тривали до глибокої ночі.

Ударне угруповання із заходу прикривала 60-та армія (командувач І.Д.Черняховський), у смузі якої ворог чинив шалений спротив. Велику допомогу наступальним військам надала 2-га повітряна армія, яка, як тільки дозволила погода, забезпечила 3 листопада 1150 літако-вильотів над полем битви та по резервах ворога, що просуvalися із районів Білої Церкви та Корсунь-Шевченківського.

За перший день наступу на Лютізькому плацдармі 38-ма армія прорвала першу захисну позицію ворога на фронті 10 км і почала бої на другій позиції. 60-та армія на своєму лівому фланзі прорвала оборону на фронті 18 км. Обидві армії просунулися вглиб на 5-12 км, але завдання першого дня наступу та прориву ворожої оборони були виконані не повністю. Ворог уже 3 листопада частково використав наявні резерви, а на підході були ще інші. Все це означало, що 4 листопада бої матимуть винятково тяжкий та жорстокий характер.

Ранком 4 листопада війська поновили наступ, а ворог потужно контратакував, особливо в Пущі-Водиці. В бій були введені 5-й гвардій-

Прикриваючись ар'єгардами, відступаючи ворог продовжував спалювати, підрипати та руйнувати місто. Тільки рішучий, стрімкий, навальний наступ радянських військ допоміг зберегти Київ від повного знищення.

6 листопада в 0 годин 30 хвилин над Києвом замайорів червоний прапор, а о четвертій годині командувач 38-ої армії генерал-полковник К.С.Москаленко, побувавши особисто на Хрещатику та впевнившись, що війська повністю ово-

БИТВА ЗА ДНІПРО

лоділи містом, доповів М.Ф.Ватутіну про звільнення столиці України. В той же день Москва салютувала військам, які звільнили Київ, 24 залпами з 324 гармат. Військам, які брали участь у звільненні Києва, наказом Верховного Головнокомандувача оголошувалася подяка, багатомільйонним і частинним було присвоєно почесне найменування "Київські".

За мужність і відвагу 17,5 тисячі бійців і командирів були відзначені орденами та медалями, 663 найвідважнішим було присвоєно звання Героя Радянського Союзу. Серед останніх були розвідник старшина Н.М.Шолуденко (посмертно), який до війни встиг закінчити IV курс заочного відділення КПІ, та чехословацький воїн – поручник Антонін Сохор і надпоручник Ріхард Тесаржик.

За останніми даними втрати радянських військ під час визволення Києва на 6 листопада 1943 р. становили 260 тисяч осіб.

6 листопада завершився перший етап Київської наступальної операції 1-го Українського фронту. Війська ворога зазнали тяжкої поразки, за Дніпром утворився плацдарм, який мав велике стратегічне значення. Ворог намагався ліквідувати прорив, стягуючи на південь та південний захід від Києва великі сили, головним чином танкові, які перекидалися з Франції, Букринського плацдарму, з-під Кременчука, збільшувалася кількість літаків на найближчих до Києва німецьких аеродромів.

Ставка уважно стежила за бойовими діями навколо Києва та на Правобережжі України і вимагала від командування 1-го Українського фронту не зятягувати розпочату операцію, бо київський плацдарм мав найважливіше значення для звільнення Правобережної України. Тому вже 6 листопада війська фронту продовжили потужний наступ, проходячи понад 50 км на день. Ворог переслідувався по розбіжних напрямках на Коростень, Житомир, Фастів, Білу Церкву. Вже 7 листопада 3-тя гвардійська танкова армія оволоділа важливим залізничним вузлом і потужним опорним пунктом ворога – містом Фастів. Це надавало можливість військам фронту розвинути наступ на Козятин та Білу Церкву і допомогти здійснити перелом в діях військ на Букринському плацдармі. Але 10-12 листопада на козятинському та білоцерківському напрямках ворог фактично зупинив наш наступ. Захоплені раніше населені пункти Попільня та Павлолуч були втрачені. Основні зусилля армії зосередилися на утриманні досягнутого рубежу в районі Фастова. Важкі бої на схід від Фастова точилися неперервно декілька днів, але успіху ворог не досяг.

13 листопада війська фронту звільнили Житомир, захопивши склади боеприпасів, пального, продовольства, велику кількість автомашин, гармат та навіть справних літаків. Багато з'єднань та частин отримали найменування "Житомирські", а Москва салютувала на честь цієї перемоги 20 артилерійськими залпами.

Одночасно ворог наносив удари вздовж правого берега Дніпра та змусив наші війська відступити до рубежу Германівка–Витачів–Трипілья. Неодноразові спроби прорвати оборону ворога на Букринському плацдармі успіху не мали. Тому на плацдармі залишили лише 27-му армію, а інші війська перекинули в район південніше Києва, на напрям головного удару фронту.

Німецький генеральний штаб вимагав від командування групи армій "Південь" рішучих дій. Командувач Е.Манштейн розробив план, згідно з яким ворог почав концентрувати бронетанкові сили, у тому числі танкові дивізії, що підходили з Заходу та Балкан, на київському напрямі.

Після оволодіння Житомиром характер дій у центрі 1-го Українського фронту змінився – його війська перейшли до оборони. На цьому завершився другий етап Київської наступальної операції, під час якого війська фронту розгромили 15 дивізій ворога, захопили в полон 41 тисячу солдат і офіцерів, знищили або захопили 1200 гармат та мінометів, 600 танків і самохідних гармат, 90 літаків, 1900 автомашин і багато іншої

бойової техніки. Невеличкий плацдарм у районі Лютіжа був розширений до стратегічного – до 400 км по фронту та 150 км вглиб.

Проаналізувавши обстановку, Ставка дійшла висновку, що Київська наступальна операція на цьому етапі завершена, її найближча мета досягнута. Досягнутий успіх мав бути закріпленим.

Враховуючи деяку розпорошеність напрямів наступу військ 1-го Українського фронту, втом-

леність військ, складність оборони на невідомих рубежах, велику протяжність тилів фронту, ворог здійснював контрудари, відшукуючи найслабше місце в обороні військ фронту. В ніч з 12 на 13 листопада ворог завдав сильного удару з району Андрушівка в напрямі на Корнін у стик 21-го та 50-го стрілецьких корпусів 38-ої армії. Фронт 21-го корпусу був дуже розтягнутий, а в самому Корніні військ не було зовсім. Частини двох німецьких танкових дивізій захопили Корнін і почали рухатися на північ в напрямі Брусилів, що створювало загрозу розчленування фронту 38-ої армії та тилам Фастівської та житомирської груп фронту. Величезними зусиллями артилерії, танків і піхоти наступ ворога був призупинений. Брусилівський напрям був значно підсилений. 10 стрілецьких, 3 кавалерійські та 2 артилерійські дивізії мали обороняти район Житомира на схід від нього. Значно підсилювалися війська фронту, які обороняли Фастів та ділянку фронту від Фастова до Дніпра.

Водночас і ворог підсилював свої корнінську та житомирську групи військ з метою завдати головного удару на Брусилів, вийти на шосе Київ-Житомир і, діючи в напрямі на Київ, обійти з тилу Фастівське угруповання радянських військ. Другий удар мав на меті оточити житомирське угруповання. Для виконання цього плану ворог залучив 7 танкових, 1 моторизовану, 6 піхотних і 1 охоронну дивізії на вузькій ділянці фронту.

Ранком 15 листопада ворог завдав перших ударів у напрямі Брусилів та Левкова. Наступ набув розвитку в районі населеного пункту Івниця в напрямі на Житомир, і з рубежу Ходорків-Корнін – на північ. Бої зразу прийняли дуже жорстокий характер. Сили були нерівні, танки ворога наступали групами від 60 до 150 машин, їх наступ неперервно підтримували групи з 20-30 літаків.

З'єднання 38-ої армії вимушені були відходити. На допомогу їм була спрямована 3-тя гвардійська танкова армія, але становище радянських військ у районах Брусилів та Житомира погіршувалося. В районі Івниці після форсування річки Тетерів і прориву нашого фронту гітлерівці 16 листопада перерізали шосе Житомир-Київ і 17 листопада захопили Коростишев. З 19 на 20 листопада був захоплений Житомир. Танки ворога попрямували вздовж шосе на схід до Києва.

Ворог зміг також прорвати фронт і на головному напрямі свого наступу в районі Корніна. Але на його шляху була нездоланна перешкода – вузол оборони Брусилів, де зосередилася 17-та артилерійська дивізія та деякі частини підсилення. На цій ділянці в середині дня 18 листопада ворог кинув на Брусилів одночасно до 100 танків, але втративши 50 з них, не зміг прорватися ні на Київ, ні в тил наших військ біля Фастова.

Танки англійського виробництва "Черчіль" на Хрещатику, 7 листопада 1943 р.

У зв'язку із загрозою прориву до Києва великого ворожого угруповання М.Ф.Ватутін 21 листопада отримав дозвіл Ставки використати з її резерву 94-й стрілецький корпус, аби він разом з іншими корпусами 38-ої та 60-ої армій здійснив контрудар по флангу ворожого угруповання, націленого на Київ. 22 листопада наступ 400 танків та авіації ворога в обхід Брусилів з північного заходу створив небезпеку його оточення. Тому за наказом фронту цей населений пункт війська залишили. Але продовжувати контрнаступ у цей день ворог уже був неспроможний. Подальші

спроби продовжувати наступ на Київ 23-25 листопада навіть з великими групами танків у смузі 38-ої армії, аби прорватися до Києва та відкинути війська фронту за Дніпро, ситуацію не змінили. Важкі втрати, особливо в танках, змусили німецьке командування припинити 25 листопада наступ уздовж шосе Житомир-Київ.

Як згадував у своїх мемуарах Маршал Радянського Союзу А.А.Гречко, безпосередній учасник цих боїв на київському напрямі, вони за своєю напруженістю нагадували бої на Курській дузі. Про це свідчить і те, що на невеликій смузі фронту 38-ої та 3-ої гвардійської танкової армії німецько-фашистське командування зосередило майже стільки танкових (9) і моторизованих (2) дивізій, скільки в боях на Курській дузі діяло проти головних сил усього Воронежського фронту.

Відразу після провалу листопадового контрнаступу на Київ ворог розпочав напружено зміцнювати оборону на цьому напрямі, створювати систему опорних пунктів, споруджувати міно-вибухові загородження.

26 листопада розпочався контрнаступ радянських військ у центрі фронту, який тривав до 30 листопада. Запеклі бої не змінили лінії фронту, яка стабілізувалася на рубежі Черняхів-Радомишль-Ставище-Юровка-Лучин. Відповідно до директиви Ставки, М.Ф.Ватутін поставив перед арміями фронту завдання стійкої оборони та поповнення військ. Київська стратегічна наступальна операція 1-го Українського фронту завершилася. Вимушена пауза настала і в діях ворога у смузі 38-ої армії.

Проте загроза наступу супротивника на Київ на цьому напрямі зберігалася. У районі Брусилів діяло вороже угруповання з 4-х танкових дивізій у першому ешелоні військ 4-ої танкової армії.

Розвідники штабу 1-го Українського фронту перед будинком ЦК КП(б)У на своїх джипах "Вілліс", 6 листопада 1943 р.

У той час, коли в діях військ на Букринському плацдармі зберігався відносний затишок, а спроби ворога прорватися до Києва із заходу припинилися, армії правого крила 1-го Українського фронту наступали на захід. 17 листопада війська 60-ої армії оволоділи великим залізничним вузлом – містом Коростень, а війська 13-ої армії – містом Овруч, гарнізон якого розгромило партизанське з'єднання О.М.Сабурова. Але ворог, перейшовши в контрнаступ, не тільки знову оволодів Коростенем, а навіть двічі спробував пробитися до Києва з північного заходу. Контрнаступ здійснювався у смузі 60-ої армії з 6 по 14 грудня з району Черняхова. Про напруженість боїв свідчать такі факти: 7 грудня було підбито та спалено 62 ворожих танка; 8 і 9 грудня – більше 160, а 10 і 11 грудня більше 200 танків і штурмових гармат.

Останню спробу завдати удару по Києву з району Коростеня ворог здійснив 19-22 грудня. Ворожі дивізії дійшли до Малина і зупинилися, неспроможні наступати далі.

На цей час уже був готовий розроблений штабом 1-го Українського фронту та затверджений Ставкою план Житомирсько-Бердичівської наступальної операції. Відповідно до плану, в першу чергу мали бути розгромлені танкові угруповання німецької 4-ої танкової армії в районах Брусилів та Малина-Радомишль. Операція розпочалася 24 грудня 1943 р. і тривала до 14 січня 1944 р. Війська 1-го Українського фронту завдали потужного удару в районі Брусилів та звільнили його в ніч на 25 грудня. Наступного дня було звільнено Радомишль, а 28 грудня – Козятин. Прорвавши фронт ворога і розвиваючи наступ, війська 1-ої гвардійської та 18-ої армії удруге звільнили Житомир 31 грудня 1943 р., 4 січня 1944 р. – Білу Церкву, а 5 січня – Бердичів.

Ці події остаточно поклали край загрозі мирному життю країни. Наміри, сподівання та спроби ворога знову перейти в контрнаступ та оволодіти Києвом були поховані остаточно.

Битви за Дніпро та визволення Києва мали величезне військово-стратегічне, політичне, міжнародне, моральне значення. Був створений стратегічний плацдарм, який забезпечив звільнення всієї України, відкрив шлях для наступу Червоної Армії на Карпати та далі – у Європу. Це був потужний удар по фашистській Німеччині, який відіграв видатну роль у наблизненні Дня Перемоги.

З кожним роком час усе далі й далі віддаляє нас від тих доленосних подій, але пам'ять про тих, хто, не шкодуючи свого життя, захищав нашу рідну землю, наше майбутнє, вічно житиме в серцях поколінь українців.

В.М.Мінаковський

Екіпаж танка "Лідице" 1-ої окремої Чехословацької бригади, який першим увірвався в Київ, 1943 р.

ський танковий корпус і 340-ва стрілецька дивізія, перекинута сюди з правого флангу 38-ої армії. Прорив було розширено від Дніпра до річки Ірпінь на глибину 2-5 км, а частини 51-го стрілецького корпусу вийшли до північного пригороду Києва – Приорки. 6-й та 7-й гвардійські танкові корпуси в цей день вели тяжкі бої на підступах до Святошина. Запеклі бої на підступах до Києва продовжувалися протягом ночі. 7-й гвардійський танковий корпус перерізав шосе Київ-Житомир і попрямував на Київ. Танки їхали з ввімкнутими фарами та сиренами, ведучи інтенсивний вогонь. Ворог не витримав і почав відходити. Ранком 5 листопада Святошин було звільнено.

У ніч на 4 листопада на Дніпрі нижче Києва, в районі острова Казачий збірний загін військ 38-ої армії форсував Дніпро та захопив на його правому березі кілька населених пунктів, перерізав дорогу вздовж Дніпра з Києва на південь. Сил для розвитку успіху на цьому плацдармі фронт не мав.

Вранці 5 листопада в битві за Київ стався різкий перелом. Боячись оточення, ворог почав відводити війська в південно-західному напрямі, одночасно перекидаючи в район Києва війська з Букринського плацдарму. Цього ж ранку 140 штурмовиків Іл-2 завдали сильного авіаудару по північних та північно-західних окраїнах Києва.

5 листопада з'єднання 38-ої та частини 3-ої гвардійської танкової армії просунулися на окремих напрямках на глибину до 25 км, а 50-й стрілецький корпус, обійшовши Київ із заходу, підійшов до станцій Жуляни та Борщагівка. З рубежу Белогородка–Бобриця–Забір'є, а також на рубежі річки Ірпінь для дій уздовж шосе Київ-Житомир на захід у бої були введені два стрілецьких і один кавалерійський корпуси. Одночасно на лівому фланзі 38-ої армії бої безпосередньо за Київ вели 51-й стрілецький, 5-й гвардійський танковий корпуси, 167-ма стрілецька дивізія 50-го стрілецького корпусу. Разом з ними вела наступ 1-ша Чехословацька окрема бригада під командуванням полковника Людвіка Свободи. Воїни бригади вибивали ворога з Сирця, залізничного вокзалу та вулиць у західній частині міста. Наприкінці дня ці з'єднання прорвалися до центральних кварталів міста, але бої на вулицях Києва точилися всю ніч на 6 листопада.

